

Förslag A 1954/UKK
Behandlas i Utskottet för kunskap och kultur i Norden

Betänkande över medlemsförslag om en nordisk insats för att hjälpa studenter i instabila länder

Utskottet för kunskap och kultur i Norden föreslår att Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet

- att ta fram en rapport och beskrivning av det norska Students at risk-programmet som kan användas som en modell för införande av liknande program i de nordiska länderna
- att i kontakt med samnordiska forskningsinstitutioner kartlägga möjligheten för dessa att bidra till att erbjuda exempelvis forskarstudenter en trygg forskningsmiljö
- att återkomma till Nordiska rådet med en redovisning av eventuella liknande initiativ i de nordiska länderna
- att omvärdera synen på projekt som rör studenter i fara och tillvarata möjligheterna att använda denna modell för att gemensamt stärka det nordiska varumärket i freds- och demokratifrågor

Bakgrund

2017 lämnade Mittengruppen in ett medlemsförslag om Students at risk, ett program som införts i norska högskolor i samarbete mellan studentorganisationer och det norska utrikesdepartementet för att erbjuda studieplats i Norge för studenter som har uteslutits från sin läroanstalt på grund av sitt politiska engagemang. Nordiska rådet beslutade därefter om en rekommendation vars beslutssats löd: "Nordiska rådet rekommenderar Nordiska ministerrådet att utreda om Students at risk program kan etableras i samtliga nordiska länder." Svaret från ministerrådet är att denna fråga är av nationell karaktär.

På en skriftlig fråga som senare inlämnades till ministerrådet blev svaret ungefär detsamma. Att frågan är nationell och inte hanteras på nordisk nivå. Trots att frågan som ställdes egentligen handlade om vilket intresse för frågan som finns i de övriga nordiska länderna.

Det icke-svar som Nordiska rådet mottog väcker i ljuset av det förändrade och allt allvarligare omvärldsläget nya frågor. Vikten av att demokratiska länder, som de nordiska länderna, bidrar till att hjälpa förföljda studenter har ökat påtagligt.

Rysslands krig i Ukraina påverkar vårt närområde och nordiska intressen på ett mycket konkret sätt. Till frågan hör också situationen för oppositionen i Ryssland, liksom i Belarus. De nordiska ländernas långvariga engagemang i Afghanistan kan också nämnas i sammanhanget, i synnerhet mot bakgrund av de senaste årens utveckling i landet.

Det finns därför goda skäl för ministerrådet att överväga hur man med det norska Students at risk-programmet som förebild kan verka för att liknande arbets sätt sprids till övriga delar av Norden. Mot bakgrund av detta efterfrågar vi initiativ som leder i den riktningen.

Vi kan avslutningsvis konstatera att ministerrådet till Nordiska rådets presidium så sent som i december 2022 informerat om sina internationella insatser. Enligt vår mening skulle Students at risk passa in mycket väl i detta viktiga arbete. Utskottet anser därför att vårt tidigare förslag så inte så lättvindigt borde ha avfärdats som en nationell angelägenhet. Demokratisk utveckling i vårt närområde är en angelägenhet inte bara för de enskilda medlemsländerna, utan också för Norden som helhet.

Utskottets synpunkter

En majoritet av utskottets medlemmar ställer sig bakom Mittengruppens förslag om en nordisk insats för att hjälpa studenter i instabila länder.

Utbildning är avgörande för att kunna främja demokrati och mänskliga rättigheter och det norska Students at risk programmet ger studenter som blir, eller riskerar att bli, förföljda för sina åsikter möjlighet att slutföra sina studier på norska högskolor och universitet.

I den utvärdering som genomfördes 2020 rekommenderades att programmet skulle fortsätta. Utvärderarna konstaterar att programmet uppfyller målet om att identifiera studenter som formellt eller de facto förvägras att slutföra sin utbildning på grund av aktivism. De flesta studenter som har deltagit i programmet slutför sin utbildning i Norge och har därigenom, också enligt egen utsago, stärkts i sina roller som förändringsagenter för mänskliga rättigheter och yttrandefrihet i sina hemländer.

Utvärderingen lyfter även fram det faktum att inte alla studenter återvänder till sina hemländer efter slutförda studier (ca 50 procent per 2020), vilket de enligt programmets riktlinjer ska uppmuntras till att göra. Några återvänder, några får arbete i Norge, några söker asyl, några reser vidare. Men utvärderingen konstaterar också att för vissa är det helt enkelt för farligt att återvända men att det är fullt möjligt att bedriva aktivism för mänskliga rättigheter och yttrandefrihet på distans.

De kritikpunkter som förs fram i utvärderingen vad gäller oklarheter om ansvarsfördelning och roller i nomineringsprocessen av studenter som skulle kunna beredas plats i programmet har åtgärdats. Bättre kommunikation och information till de nominerande aktörerna har gjort att långt fler av de som nomineras också är kvalificerade för högre utbildning i Norge. Det är också tydligt kommunicerat ut till de nominerande aktörerna att det är de som har ansvar för att värdera om kandidaternas aktivism gör att de är i fara och inte kommer kunna slutföra sina studier i hemlandet.

Utvärderingen lyfter även fram behovet av ett nordiskt samarbete om ett Students at risk program. Fördelarna och den nordiska nyttan skulle vara avsevärda. Kostnader för mottagande kan delas mellan de deltagande länderna, fler studenter skulle kunna ta del av programmet, utbudet av kurser som ges på engelska och som passar nominerade studenter skulle öka och det nordiska samarbetet skulle gå i förväg vad gäller en strategisk insats för att stärka arbetet med mänskliga rättigheter och yttrandefrihet i icke-demokratiska länder.

Sammantaget gör detta att en majoritet i utskottet för kunskap och kultur i Norden anser att det finns skäl för att utreda förutsättningarna för att etablera Students at risk-program i övriga nordiska länder. Förslaget är i linje med Nordiska rådets internationella strategi som slår fast att Nordiska rådet ska stödja demokratiska krafter i auktoritära länder. Förslaget bidrar även till mål 4 av de Globala målen: God utbildning för alla.

Stockholm, den 6. februar 2024

Lars Mejern Larsson (S)

May Britt Lagesen (A)

Nina Fellman (S)

Per Husted (S)

Pinja Perholehto (sd)

Catarina Deremar (C)

Hafdís Hrönn Hafsteinsdóttir (Frfl)

Liz Mattsson (C)

Kathrine Kleveland (Sp)

John E. Weinerhall (M)

Marko Kilpi (saml)

Noora Fagerström (saml)

Ville Väyrynen (saml)

Veronika Honkasalo (vänst)

Freddy André Øvstegård (SV)

Marius Aron Nilsen (FrP)

RESERVATION

Nordisk frihet reserverade sig mot beslutet att godkänna betänkande över medlemsförslag om *Nordisk insats för att hjälpa studenter i instabila länder*.

Joakim Vigelius (saf)

Victoria Tiblom (SD)